

ΣΤΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ ΤΗΣ ΑΣΙΝΗΣ

Ένα Οδοιπορικό στην ασιναία ακρόπολη με τα βήματα και τους στίχους του Γιώργου Σεφέρη και του Νίκου Καρούζου.

Κείμενο: **Κυριάκος Παπαγεωργίου**
Φωτογραφίες: **Αλέξης Καννάς**

”

«*Ασίνην τε...*»

Δυό λέξεις, μοναχά δυό λέξεις, ομηρικής καταγωγής, λέξεις στεγνές κι ασήμαντες, λέξεις όμως που μετεωρίζονται στον άξονα της ποιητικής αγωνίας ενός ραψωδού και δύο σύγχρονων ποιητών που καταπάστηκαν μ' αυτές, από διαφορετικά ο καθένας τους γωνία και οπτική.

Ας τις αποκρυπτογραφήσουμε...

Πρώτος και βασικός ο **Ομηρος**, που στο συνοπτικό στίχο της Ιλιάδας, εντελώς αναπάντεχα και σχεδόν μονολεκτικά μιλάει για το στράτευμα της Ασίνης. (“Ασίνην τε...”).

Κι έπειτα από πολλούς αιώνες, αιώνες σιωπής και ταφικής αδράνειας, για το μυστήριο βασίλειο της Ασίνης, έρχεται ο **Γιώργος Σεφέρης**, εκεί κάπου μέσα στο καλοκαίρι του 1938, όταν επιχειρεί να δώσει σάρκα και οστά στο βασιλιά της, το βασιλιά της Ασίνης, δίχως κανένα μπούσουλα και κανένα, μα κανένα, προϋπόθεμα να τού χορηγήει την ελάχιστη βοήθεια ή πληροφορία.

Έτσι ιχνηλατώντας ο ποιητής μας την εικόνα του νεκρού βασιλιά ανηφορίζει αργά-αργά ως την ακρόπολη της Ασίνης, κάμποσες φορές μάλιστα, μες στο ίδιο καλοκαίρι (το καλοκαίρι του 1938) και αποκαλύπτει τα επιμελώς κρυμμένα τείχη της, το θαλάσσιο γκρεμό γύρω από την τειχιωμένη ακρόπολη, τα θαμνοτόπια, τις πέτρες, τ' αλίσφακα και τις σκιές, ώσπου στο τέλος αντικρίζει μια νυχτερίδα να βγαίνει κάτω απ' τον γκρεμό, απότομα στο φως.

Είναι μια νυχτερίδα φανταστική, που αναδύεται μες από μια σκοτεινή θαλασσοσπηλιά, ανάμεσα νερό και τείχος, την οποία ο Γιώργος Σεφέρης τη μεταποιεί, με μια συγκλονιστική αμεσότητα, στην εικόνα του νεκρού βασιλιά...

Λίγο αργότερα, εκεί γύρω στα τέλη της δεκαετίας του '50, νάσου η φλόγινη γραφίδα του πολύ σημαντικού - και δυστυχώς λησμονημένου - μας ποιητή **Νίκου Καρούζου** που ανασκαλεύει τις στάχτες της Ασίνης και τον ακροτελεύτιο στίχο του Σεφερικού στιχουργήματος, για να αποκαλύψει το μυστικό “της μικρής θάλασσας”, της “πρώτης νοσταλγίας” και “την αφή του” νεκρού βασιλιά “πάνω στις πέτρες”...

Η θέα προς τα βόρεια

Ποια είναι όμως η **Ασίνη**; Εδώ γεννιούνται μερικά κρίσιμα ερωτήματα. Ποιος είναι ο μυθικός βασιλιάς της που εκστράτευσε κι αυτός, μαζί με άλλους βασιλιάδες, στην Τροία – για να γίνει στόχος της ομηρικής αναφοράς – μα κυρίως πού βρίσκεται το βασίλειό, της που με τόση νοσταλγία απασχολεί τους δυό σύγχρονους ποιητές μας;

Κάμποσες φορές – κυρίως μέσα στον Ιούλη – πλησίασα το φτωχικό της κάστρο, μα δε με τράβηξε τίποτε απτό και αναγνωρίσιμο σ’ αυτόν τον τόπο, παρά μονάχα η σεφέρεια διαπλοκή του ονόματός της και η λιτή ομηρική αναφορά της.

Χρειάστηκε να μείνω στο Τολό της

Αργοναυπλίας αναμένοντας μιαν επιδαύρεια παράσταση, ώστε να μου δοθεί ο χρόνος να την επισκεφτώ και κυρίως να την αποκαλύψω, βήμα το βήμα και στίχο το στίχο...

Το Τολό, όπως είναι γνωστό στους περισσότερους βρίσκεται σε απόσταση 10 περίπου χιλιομέτρων νοτιοανατολικά από το Ναύπλιο. Για να εντοπίσουμε την αρχαία πόλη της Ασίνης παίρνουμε από το Ναύπλιο το δρόμο για την Επίδαυρο. Στα τρισήμισι χιλιόμετρα στρίβουμε για **Τολό**. Αφήνουμε την πρώτη διασταύρωση για το **Δρέπανο** κι ακολουθούμε για άλλα τρία χιλιόμετρα το δρόμο που οδηγεί στο Τολό. Ένα χιλιόμετρο πριν μπούμε στην τουριστική ζώνη του αργολικού θέρετρου στρίβουμε αριστερά για το Δρέπανο, από δευτερεύοντα ασφαλτικό δρόμο. Δεξιά μας αποκαλύπτεται μια όμορφη θαλασσινή γωνιά του αργολικού κόλπου που ήταν η αγαπημένη του Γιώργου Σεφέρη και από την οποία έχει κανένας σημαντική κι εντυπωσιακή εικόνα της δυτικής ακρόπολης της αρχαίας Ασίνης.

Αφήνοντας την παραλία αυτή στα δεξιά μας συνεχίζουμε για λίγο μέχρις ότου συναντήσουμε μιαν αλάνα, στην οποία ασφαλίζουμε το αμάξι και μπαίνουμε στον περίφρακτο χώρο της αρχαίας πόλης.

Ανηφορίζοντας μας από ξερά στάχια, φασκομπλιές και σφάλαχτρα βγαίνουμε στο μέτωπο μιας μικρής χερσονήσου όπου αναπτύσσονταν ο αρχαίος Οικισμός, περιτειχισμένος και κατά τα τρία τέταρτα προστατευμένος από την απότομη και κρημνώδη ορθοπλαγιά των θαλασσινών βράχων.

“Ερμιόνην Ασίνην τε, βαθύν κατά κόλπον εκούσας” (Ιλιάδα, Β-560).

Από αυτό το στίχο του Ομήρου ο Γιώργος Σεφέρης πήρε μονάχα το “Ασίνην τε”, το αναδίπλωσε και προσπάθησε για δύο ολόκληρα χρόνια να στήσει με τη φαντασία του, - την ποιητική -, το βασίλειο της

Το Τολό

Ασίνης και το νεκρό βασιλιά, για τον οποίο δε βρήκε κανένα, μα κανένα στοιχείο, έτσι που πολύ εύστοχα παρατήρησε πως υπήρχε:

«κάτω από την προσωπίδα ένα κενό».

Η πόλη της Ασίνης αριθμεί ηλικία τριών χιλιάδων ετών, ανάγεται δηλαδή στην εποχή του Χαλκού, κι έγινε γνωστή σε όλον τον κόσμο, όπως παρατηρεί ο **Ρόντρικ Μπίτον**, από τις ανασκαφές που έκαναν γύρω στα 1920 Σουηδοί αρχαιολόγοι.

Ο Γιώργος Σεφέρης φεύγει από το Ναύπλιο εγκαταλείποντας την άνεση που του προσφέρει ένα πολυτελές ξενοδοχείο της πρώτης πρωτεύουσας της χώρας και καταφεύγει σε ένα “γραφικό καλύβι” του φτωχικού Τολού, για να επιδοθεί στην ιχνελασία των ποιητικών του διαδρομών. Ανεβαίνει με τη **Μαρώ** (1) στα τείχη της ακρόπολης, σκαρφαλώνει μαζί της στα βράχια κι επιδίδεται στην έρευνα και αποτύπωση της αρχαίας ζωής, απολαμβάνοντας ταυτόχρονα και την ερωτική κορύφωση με την ωραία σύντροφό του. Είναι ο χρόνος που

έχει χωρίσει από τη **Λου**, για την οποία μαθαίνει ξαφνικά ότι έφυγε από τη ζωή...

Καταδιώκεται από τη μανία να βρει και να ζωγραφίσει με την πένα του το χαρακτήρα και το πρόσωπο του βασιλιά της Ασίνης.

“Κοιτάξαμε όλο το πρωί γύρω-γύρω το κάστρο”

Ετσι αρχίζει το ποίημα που, ας σημειωθεί, έχει τη μεγαλύτερη απήχηση στα ευρωπαϊκά γράμματα από οποιοδήποτε άλλο του στιχουργήμα. Ανεβαίνει στο μεγάλο και ωραίο πλατό της αρχαίας πόλης και αντικρίζει από κει τη μεγάλη και εντυπωσιακή παραλία της **Ψιλής Αμμου**, το λιλιπούτειο νησάκι της **Κορωνίδας** και το μεγαλύτερο και σπουδαίο μνημείο της **Ρόμβης**, αυτού του έξοχου αντικρινού νησιού, αντικρινό απ’ το Τολό, με το επίσης αρχαίο κάστρο και την πολύ ενδιαφέρουσα κλωρίδα του. (Χλωρίδα, την οποία βέβαια πολλοί έχουν βάλει στο μάτι κι αρκετοί επενδυτές της νεότερης τουριστικής βιομηχανίας τη ζαχαρώνουν)...

Τα τείχη στην Δυτική Παραλία (προς Τολό)

Βλέπει επίσης από τα βόρεια και την άλλη μεγάλη κι εκτεταμένη ακτή του Δρέπανου.

«Από το μέρος του ήλιου ένας μακρύς γιαλός ολάνοιχτος και το φως τρίβοντας διαμαντικά στα μεγάλα τείχη».

Όλο το εποπτικό πλάνο κλείνεται μέσα στη σφιχτή αγκαλιά του κόλπου του Τολου.

Συνεχίζοντας ο Σεφέρης την πορεία του μέσα στην αρχαία πόλη φτάνει στην άκρη του γκρεμού και:

*«Οι φλέβες του βράχου κατέβαιναν από ψηλά
στριμμένα κλήματα γυμνά...»*

“Ο ποιητής στέκεται ανάμεσα στα ερείπια ενός οχυρού ηλικίας τριών χιλιάδων χρόνων, με την άδεια, γαλήνια θάλασσα στα πόδια του.

Αναρωτιέται: Τί μπορεί να διασωθεί σήμερα από την ιστορία του βασιλιά που οδήγησε κάποτε το μικρό του στράτευμα στον Τρωικό πόλεμο και που δεν κατάφερε ν’ αφήσει πίσω του κάποια φήμη ηρωική;”, γράφει ο Ρόντρικ Μπίτον στη βιογραφία του Γιώργου Σεφέρη: «Περιμένοντας τον Αγγελο».

«κι ο βασιλιάς της Ασίνης που τον γυρεύουμε δυο χρόνια τώρα άγνωστος λησμονημένος απ’ όλους κι απ’ τον Ομηρο»

Δίνει τροφή σαν ένα κουφάρι δίχως προσωπείο να ψάξει ο ποιητής να του δώσει ένα σχήμα, μια στοργή και μία κίνηση.

Ψαχουλεύει μέσα στα άγρια, κιτρινωμένα χόρτα και παραμερίζει τις πέτρες αργολογώντας κι αναρωτιέται πώς θα βρει ένα σχήμα, ένα μοχλό, μιαν εικόνα που θα του χρησιμεύσει ως υλικό, αναγκαίο και πρόσφορο, για να σμιλέψει το σχήμα του προσώπου του και δε βρίσκει παρά μόνο μια νυχτερίδα τρομαγμένη, που βγαίνει από το βάθος της σπηλιάς και χτυπάει απότομα πάνω στο φως. Είναι η ώρα που περπατώντας ανάμεσα στις πεσμένες πέτρες, τους σπόνδυλους και τα θωράκια

Τα τείχη στην Δυτική Παραλία

Πρώτες απόψεις

που απέμειναν από την αρχαία πόλη, φτάνει ξαφνικά, όπως φτάνουμε κι εμείς δίχως να το καταλάβουμε, απέναντι στην άδεια θάλασσα, τον γκρεμό και τα απότομα βράχια που καθλώνουν το βλέμμα και ξαφνιάζουν τ' αγριοπερίστερα, τους γλάρους και μια νυχτερίδα που τρυπώνει στο κοίλωμα του βράχου και η οποία δίνει τελικά στον ποιητή μας το νόημα που ψάχνει, με τη διάσταση του χαμένου βασιλιά.

Όλη αυτή η σκηνή ξανάρχεται στο νου μου ψαχουλεύοντας κι εγώ, ύστερα από εβδομήντα τόσα χρόνια, νάβρω τι είναι αυτό που οδήγησε το Γιώργο Σεφέρη στη δραματική ανίχνευση της προσωπίδας του βασιλιά της Ασίνης, ώστε να καταλήξει στην τρομαγμένη νυχτερίδα;

Όσ τόσο αυτή η νυχτερίδα και η ανίχνευση της προσωπίδας του νεκρού βασιλιά είναι που έκανε τον κορυφαίο ποιητή του 20^{ου} αιώνα, **Τ. Σ. Έλιοτ** να πει ότι αυτός είναι ο ωραιότερος στίχος του έλληνα ποιητή...

*«Ασπιδοφόρος ο ήλιος ανέβαινε
πολεμώντας*

*κι από το βάθος της σπηλιάς μια
νυχτερίδα τρομαγμένη*

*χτύπησε πάνω στο φως σαν τη σαΐτα
πάνω στο σκουτάρι:*

*«Ασίνην τε Ασίνην τε...» Να 'ταν αυτή
ο βασιλιάς της Ασίνης»*

Δεκαπέντε περίπου χρόνια ύστερα από την ολοκλήρωση του ποιήματος του Σεφέρη κι ενώ αυτό έχει κάνει το γύρο του κόσμου, προσφέροντας στον κατοπινό νομπελίστα μας την παγκόσμια αναγνώριση, ένας άλλος έλληνας ποιητής, της μεταπολεμικής γενιάς, ο **Νίκος Καρούζος**, για τον οποίο ο **Κώστας Γεωργουσόπουλος** γράφει ότι “*θητεύει στο ναρκοπέδιο και του Ηράκλειου και του Παρμενίδη*” (2) καταπιάνεται με το θέμα του βασιλιά της Ασίνης ξεκινώντας την έρευνά του από τον τελευταίο στίχο του σεφερικού ποιήματος:

*«γγίζοντας κάποτε με τα δάχτυλά μας
την αφή του πάνω στις πέτρες»*

Το ποίημα του Καρούζου έχει τον τίτλο “ΣΤΗΝ ΑΣΙΝΗ ΟΙ ΠΟΡΤΟΚΑΛΙΕΣ”, κι ενώ ο ίδιος διαμένει στο Ναύπλιο (κατάγεται άλλωστε από κει), ταξιδεύει καθημερινά στο Τολό για να βρει στη “μυστική χιλιετηρίδα”, όπως λέει και να αναζητήσει το βασιλέα στην ερημιά “υπεράνω των ασιναίων υψωμάτων”, αυτός που κατά Κ. Γεωργουσόπουλο “συλλαβίζει τον κώδικα της ερήμου”.

Οδοιπρώντας πάνω στα τείχη της Ασίνης με φίλους του ο Νίκος Καρούζος τραβάει κι αυτός μερικές φωτογραφίες από τις πέτρες, τον αρχαίο λόφο με τη θάλασσα, ενώ μετρούσε χρώματα από το νησάκι που είναι στη μέση της θάλασσας (εννοεί την Κορωνίδα). Δεκαπέντε χρόνια πριν, ο Σεφέρης φωτογράφιζε τη Μαρώ πάνω στα τείχη, ενώ εκείνη καμώνονταν το ζαρκαδάκι...

Ο Νίκος Καρούζος πάει τη φαντασία του πιο πέρα, τραβώντας από μυστική χιλιετηρίδα, αλλά δεν παύει να συγχρονίζεται με την εποχή του, που πια αγκομαχάει μες στα γρανάζια των μηχανών:

*«Άγρια μεσημβρινά ζώα μοιράζουν
μηχανές*

ανακινείται ο βόρβορος

*μ’ απελπισμένα γρανάζια στα
σωθικά τους»*

Όπως ο Σεφέρης έτσι κι ο Νίκος Καρούζος ανακατεύει στη γενική εποπτεία της Ασίνης και πάντα μες από την εδραία αίσθηση των πορτοκαλιώνων του αργίτικου κάμπου, τα μεγάλα γεγονότα της εποχής, τους έρωτες, τις αγώνιες και τους στοχασμούς πάνω στα σύγχρονα και θεμελιώδη ερωτηματικά, αναζητώντας ταυτόχρονα το μίτο του βασιλιά και την υλική του ταυτότητα.

Ξεκινάει κι αυτός από τα τείχη, αφού έχει διασχίσει όλες “τις μέριμνες που κατοικούν στο στήθος” του, είτε πορτοκαλιές είναι αυτές είτε “μικρά χιλιόμετρα αποστηθισμένα”, περιφέρει με αγωνιώδη βλέμματα το βηματισμό του ανάμεσα απ’ τις πέτρες και στοχάζεται πάνω στην ποίηση

του τοπίου, την ερωτική μολόχα, τις άγριες ελιές και το “δειλινό των υδάτων που υψώνει φλόγες οδυνηρές”, ενώ βάζει έναν νεαρό αϊτό να:

*«Ζυγιάζεται εκεί πάνω κι οι θεϊκοί
σπινθήρες να τον περιβάλλουν...»*

Συζητάει με τους συντρόφους του για τον άρχοντα της Ασίνης περιπλανώμενος στο ύψος της ακρόπολης και καθώς φτάνει στο χείλος του γκρεμού, τον αποσπάει η φοβερή θέα, για να πει:

*«Μισεί τη μαύρη φυλακή που είναι
κλεισμένη
και θέλει τα φτερά η ορμή του
στήθους»*

Δεν έχει μείνει τίποτα από την άσημη ακρόπολη, ακόμα και η “πύλη των τειχών είναι κατεστραμμένη”, πόσο μάλλον το αληθινό πρόσωπο του βασιλιά, αφού κι «οι σπόνδυλοι ωθούν τα ρίγη προς τα κάτω».

Η Ασίνη, η Τροία, η Αττική, τ’ Ανάπλι. Ολοι αυτοί οι τόποι, ποιητικοί στο πλαίσιο των στίχων, κινητοποιούν την ερημιά, για να αποτυπωθεί ο νεκρός βασιλιάς κι η εντάφια προσώπιδά του, καθώς και ο γυμνός έρημος χώρος που περιβάλλει το αρχαίο κάστρο, μαζί με όλα τα συστατικά που συνολικά απαρτίζουν τη μυθική εξερεύνηση του βασιλικού προσωπείου, που δεν είναι τίποτ’ άλλο από ένα κενό που δύσκολα μπορεί να τ’ αγγίξει κανείς, όσο κι αν επιχειρήσει να το εικονογραφήσει.

Βαδίζοντας σήμερα πια, ξανά και ξανά, στο ίδιο από αιώνες έρημο πεδίο της ασιναίας ακρόπολης, δε συναντάμε παρά φραγκοσυκίες στο σχήμα της νοσταλγίας, σπόνδυλους με τα κάθετα ρίγη, τον ήλιο είτε “ασπιδοφόρο”, (3) είτε “οριζόντια λάγνο”, (4), αλλά και μολόχες, ερπετά και νυχτερίδες που σκάνε μύτη - μέρα μεσημέρι -, από τα βαθιά τους χθόνια λημέρια, για να σπάσουν την αιώνια σιωπή, με όλους τους παρασημαντικούς αλαλαγμούς και τις αινιγματικές μεταμορφώσεις της ζωής...

Υπόλοιπα τείχη στα ΒΑ-Β

Ο βράχος της Αρχαίας Ασίνης

Κι ο ποιητής εκστατικός και προβληματισμένος αναρωτιέται σχολιάζοντας την απουσία του βασιλιά της Ασίνης:

*«Υπάρχουν άραγε
ανάμεσα στις χαλασμένες τούτες γραμμές
τις ακμές
τις αιχμές τα κοίλα και τις καμπύλες
υπάρχουν άραγε*

*.....
υπάρχουν, η κίνηση του προσώπου το
σχήμα της στοργής
εκείνων που λιγότεψαν τόσο παράξενα μες
στη ζωή μας
αυτών που απόμειναν σκιές κυμάτων και
στοχασμοί με
την απεραντοσύνη του πελάγου...»*

*για νάρθει από τα βάθη των αιώνων η
αμφίσημη ηχώ να απαντήσει με το ίδιο κι*

*απαράλλαχτο πάντα βαθυσήμαντο νόημά
της:*

*«Να 'ταν αυτή ο βασιλιάς της Ασίνης
που τον γυρεύουμε τόσο προσεχτικά σε
τούτη την ακρόπολη
γγίζοντας κάποτε με τα δάχτυλά μας την
αφή του πάνω
στις πέτρες».*

Σημειώσεις:

1. Το ίδιο καλοκαίρι η Μαρώ βρίσκεται στο Πήλιο φιλοξενούμενη του ζεύγους Καραμάνη στο Σανατόριο των Χανίων.
2. Κώστας Γεωργουσόπουλος “Θίασος Ποικιλιών- Τα πολύτιμα βάσανα του λεξιμάρτυρος Ν.Δ. Καρούζου”
3. Γιώργος Σεφέρης, “Ο Βασιλιάς της Ασίνης”
4. Νίκος Καρούζος, “Στην Ασίνη οι πορτοκαλιές”